वधिसहनिवासात् परिचिता विसृज्यन्ते सद्यः कलितनवपक्षैर्बलिभुजः HaṁsDū. (Rū.) 72.

अण्डावरण (aṇḍāvaraṇa) *n.* cover of the cosmic egg (i. e. the universe) दशोत्तरमथैकैकमण्डावरणसप्तकम् । समन्तात् संस्थितं विप्राः KūrmaP. 427.2 (1.50); अण्डेषु चाण्डबाह्येषु तथाण्डावरणेषु च । तमोऽन्ते च तमःपारे चाष्टमूर्तिर्व्यवस्थितः LiṅgaP. i. 53.49; i. 87.20; भूयस्तान्संप्रवक्ष्यामि अण्डावरणकारकान् BhaviP. 188A. 24 (i. 126. 11)

अण्डावरणायित (aṇḍāvaraṇāyita) *adj.* which acted like the cover of the universe आविध्यमानात्त्रिशिखाभिघातैरधः कपालाज्जगदण्डभित्तेः । अम्भो यदण्डावरणायितं तदुद्बुद्बुदं तत्क्षणमुद्बभूव S'ivLī. 2.72.

अण्डिक (aṇḍ-ika) *m.* **1** name of a person सुतङ्गमादिभ्य इञ् भवति ··· अण्डिक JaineVyā. 184.16 (*on* iii. 2.60); **2 i** name of a fever of an elephant or lion, Vaija. 184.134; **2 ii** unhealthy condition of water, Vaija. 184.134.

अण्डिका (aṇḍikā) *f.* weight of four *yavas* अण्डिका ते तु चत्वारः CaraS. vii. 12.88 (1941 Ed.); पञ्चनद्याः प्रदेशे तु संज्ञेयं व्यवहारिकी । कार्षापणोऽण्डिका ज्ञेया: KātySm. 494; तौ यवः । अतः परं चतुर्गुणवृद्ध्याण्डिकामाषकषाणकर्षपलकुडवप्रस्थाढकद्रोणवहाः कल्प्यन्ते AṣṭāSaṁ. ii. 169.4 (5.8); Vaija. 190.48.

अण्डिन् (aṇḍ-in) *adj.* having a scrotum, BhāvPra. vi. 173.24 [as cited in PW]

अण्डिनी (aṇḍinī) *f.* disease of the female organ अनार्तवास्तनी षण्डी खरस्पर्शा च मैथुने । महामेढ्रगृहीताया बालायास्त्वण्डिनी भवेत् BhāvPra. 8(69? 70).14 (comm. अण्डवल्लम्बमाना योनिर्भवति)

अण्डिर (aṇḍira) *m.* **1** a man मानुषा अपि । अण्डीरा (v. l. अण्डिरा) जगतः पञ्चजनाश्चर्षणयः पुनः KalpaK. 20.2; **2** name of Indra अर्की बिडौजा मघवा वैकुण्ठाण्डीर (v. l. अण्डिर) कौटिराः KalpaK. 382.20.

अण्डीर (aṇḍīra) *adj.* [DEBRU. p. 461; P. v. 2.111; JaineVyā. iv. 1.37; CāndraVyā iv. 2.115] **A** having testicles, adult, strong, full-grown काण्ड अण्ड इत्येताभ्यां यथासंख्यमीरन्नीरचौ प्रत्ययौ भवतो मत्वर्थे । काण्डीरः । अण्डीरः KāśiVṛ. (*on* P. v. 2.111); JaineVyā. 250.24 (*on* iv. 1.37); CāndraVṛ. *on* iv. 2.115; विद्यादण्डीरमाण्डीरम् S'abdaBhePra.(Ma.) 1.64 (comm. अण्डे अस्य स्तः); अण्डीरः ··· मुष्कवत्पशौ NānārthāSaṁ. ii. 58.128; MugdhaBo. 7.33 (70.7); PrakriKau. I. 892.6; KośaKaTa. 1.5033; **B** competent (person), proud of valour प्रकृत्या विप्रेभ्यः पुनरकृतशिल्पा रघुभुवः । चिरादण्डीरेण (मया) त्वयि तदपि रामे न गणितं तपोविद्यावीरव्रतमय मयि क्षाम्यतु भवान् AnargharRā. 4.58; अण्डीरौ शक्तपुरुषौ AnekāSa. 619; Vaija. 258.15; AnekāSaṁ. 3.513; Viśva-Pra. 140.191; NānārthSaṁ. 6.59; अण्डीरः पुरुषे पुंसि सज्जने मुष्कवत्पशौ । त्रि तु शक्ते NānārthāSaṁ. ii. 58.128; MediK. 141.110; S'abdaRaSaK. 264.11; DharK. 1997; TrikāS'e. iii. 3.330; **C** not castrated शक्तोऽनिरण्डश्चाण्डीरौ TrikāS'e. iii. 3.330; **D** noble person अण्डीरः पुरुषे पुंसि सज्जने मुष्कवत्पशौ । त्रि तु शक्ते NānārthāSaṁ. ii. 58.128; *m.* **1** virile person अण्डीरौ शक्तपुरुषौ AnekāSa. 619; Vaija. 258.15; AnekāSaṁ. 3.513; Viśva-Pra. 140.191; NānārthSaṁ. 6.59; NānārthāSaṁ. ii. 58.128; MediK. 141.110; S'abdaRaSaK. 264.11; DharK. 1997; शक्तोऽनिरण्डश्चाण्डीरौ Trikā-S'e. iii. 3.330; **2** name of Indra मघवा वैकुण्ठाण्डीरकौटिराः KalpaK. 382.20; **3** name of various princes वरूथात्तु तथाण्डीरः संधानस्तस्य चात्मजः MatsyaP. 48.4; सरूप्यात्तु तथाण्डीरश्चत्वारस्तस्य चात्मजाः । पाण्ड्यश्च केरलश्चैव चोलः कुल्यस्तथैव च BrahmāṇḍP. ii. 74.5; **4** name of a plant, *bījapūraka* मृगलण्डिकमण्डीरं प्राचीनं बीजपूरकम् AbhidhāMañ. 197.9.

अण्डीरक (aṇḍīraka) *m.* a kind of bird (roaming by day) चाषाण्डीरकखञ्जरीटकशुकध्वांक्षाः कपोतास्त्रयः ।···उक्ता दिवासंचराः BṛSaṁ. 88.1; अण्डीरकेति रुतेन पूर्णेष्टिट्टिट्टिशब्देन तु दीप्त उक्तः BṛSaṁ. 88.26; YogYā. 14.15.

अण्डीवत् (aṇḍīvat) *m.* name of a king (?) JaineVyā. 184.15 (*on* iii. 2.60 [in *karṇādigaṇa*]; cf. *āṇḍīvat*, GaṇRa. 4.281.

अण्डु (aṇḍu) *m. n.* iron or wooden stocks (for hands and feet) अण्डूनि – अन्दुकानि काष्ठमयानि लोहमयानि वा हस्तयोः पादयोर्वा बन्धनविशेषाः ··· निगडानि – पादयोर्बन्धनानि AupaSūṬ. 164.7; शृङ्खले निगलोऽण्डुश्च NāmS'il. 1860.

अण्डुक (aṇḍuka) *m. n.* a kind of bird टिट्टिभस्तु कटुकाण उत्पादशयनोऽण्डुकः Vaija. 28.34; अण्डुकः ··· द्वे तु टिट्टिभे NānārthāSaṁ. ii. 58.128; आतापी चिल्ल उत्पादशयनोऽण्डुकटिट्टिभौ S'abdaRa.(Vā.) 1609; *m.* **1** testicles फेलुको वृषणोऽण्डुकः Vaija. 178.63; अण्डुको ना मुष्के स्यात् NānārthāSaṁ. ii. 58.128; **2** frog भेके शालुः प्लवव्यङ्गशालूराण्डुककेण्डुकाः Vaija. 152.47.

अण्डेकि (aṇḍeki) *m.* name of a village (अम्मराजः) – अण्डेकिनामग्रामे उत्तरदिग्भागे पूर्ववद्दशखारिकोद्रवबीजावापक्षेत्रमाद[ा]य ··· भारद्वाजगोत्राय मुसियनशर्म्मणे ··· प्र[ा]दात् EI. xviii. 232.54.

अण्डोत्थ (aṇḍottha) *m.* bird पतेरो विष्किरोऽण्डोत्थो वल्कुकाङ्गः कठाकवः KośaKaTa. 1.4582.

अण्डोत्पत्ति (aṇḍotpatti) *f.* creation of the cosmic egg सर्गादौ ··· अण्डोत्पत्तिम् ··· निरूप्य S'ivārkaMaDī. i. 233.11 (*on* i. 1.17); (परमात्मा) एकैकां देवतां त्रिरूपामण्डोत्पत्तेः प्राक् संविधाय ततोऽण्डमुत्पाद्य तत्र प्रविश्य नामरूपे कृतवान् VedāntKau. 252.9 (*on* ii. 4.19); न चात्रिवृत्कृतैस्तेजोऽवन्नैरण्डोत्पत्तिः GoviBh. 179.4 (*on* ii. 4.20)

अण्डोत्पत्तिक (aṇḍotpatti-ka) *adj.* who has his origin from the cosmic egg त्रिवृत्करणस्याण्डोत्पत्तिकहिरण्यगर्भकर्तृकत्वसंभवात् S'ivārkaMaDī. ii. 186.12 (*on* ii. 4.17)

अण्डोत्पत्तिक्रम (aṇḍotpattikrama) *m.* course of creation out of the cosmic egg अण्डोत्पत्तिक्रमेण सूर्याचन्द्रमसावकल्पयत् (प्रजापतिः) PraśnaUBh. 240.19 (*on* 1.4)

अण्डोत्पादकत्व (aṇḍotpādaka-tva) *n.* the state of being the material cause of the cosmic egg पञ्चीकृतानां भूतानामेवाण्डोत्पादकत्वम् YatīndraDī. 46.10.

अण्डोत्पादन (aṇḍotpādana) *n.* creation of the cosmic egg अण्डोत्पादनात् पूर्वसृष्टिः समष्टिसृष्टिः YatīndraDī. 46.10.

अण्डोद्भव (aṇḍodbhava) *adj.* **i** arising from the cosmic egg जनस्तपश्च सत्यं च लोकास्त्वण्डोद्भवास्तथा KūrmaP. 367.11 (1.41); तस्मादण्डोद्भवो जज्ञे त्वकाराख्यश्चतुर्मुखः LiṅgaP. i. 17.69; पृथिवी चान्तरी(? रि)क्षं च स्वर्महर्जन एव च । तपः सत्यं च सप्तैते लोकास्त्वण्डोद्भवाः शुभाः LiṅgaP. i. 45.8; कदाचित्पद्मजो ब्रह्मा कदाचित्सलिलोद्भवः । अण्डोद्भवः कदाचित्तु कदाचिज्जायतेऽम्बरात् YogVā. iv.47.9; **ii** egg-born (bird) मृगोरगाण्डोद्भवतोयजाद्याः शब्देन पञ्चेन्द्रियजातयस्ते VarāṅgaC. 6.7.

अण्डोद्भवत्व (aṇḍodbhava-tva) *n.* the state of being born from the cosmic egg अण्डोद्भवत्वं शर्वस्य रजोगुणसमाश्रयात् LiṅgaP. i. 2.7.

अण्डोद्भवात्मज (aṇḍodbhavātmaja) *m.* Sanatkumāra (the son of Brahmā, who is born of the cosmic egg) तत्त्वशुद्धिं ततः कुर्यात् पञ्चतत्त्वप्रकारतः । निवृत्त्या रुद्रपर्यन्तमण्डमण्डोद्भवात्मज LiṅgaP. ii. 21.47.

अण्डोपचार (aṇḍopacāra) *m.* consuming of eggs स्नेहादण्डोपचाराच्च पाण्डुशोफरुजाभयम् (अस्ति) KāśyaS. 178B. 25.

अण्डोपम (aṇḍopama) *adj.* resembling an egg, oval-shaped कुर्यात् किरीटम् ··· अण्डोपमम् TantrSa. 2.110; S'ilpaRa. ii. 16.2.

अण्डोपसंक्रान्ति (aṇḍopasaṅkrānti) *f.* transference of eggs विनोपघातेन पिपीलिकानामण्डोपसंक्रान्तिः···वृष्टेर्निमित्तानि BṛSaṁ. 28.7; पिपीलिकाकुलस्याण्डोपसंक्रान्त्येव वर्षणम् RājTa.(Ka.) 8.715.

अण्डोर्ध्वम् (aṇḍordhvam) *adv.* above the cupola or dome अण्डोर्ध्वे कलशं न्यस्य तदूर्ध्वे विन्यसेद् ध्वजम् AgniP. 61.29.

अण्ण (aṇṇa) *m.* name of a person भारद्वाजान्वयोद्भूत[:] श्रीद्राह्यायणसूत्रजः । शैलप्पनंदनोऽत्रार्धवृत्तिमंणस्समश्नुते EI. iii. 157.170; लेखावलोकनात् ज्ञातं मतमण्णमयूरयोः । विवक्षुरसि चेदन्यदपि तत् केन वक्षि न ParamāKā. 35.40; अण्णाय च मयूराय प्रह्लादाय च राहवे । सद्यः संदेशमेनं च मदीयं विनिवेदय ParamāKā. 36.41.

अण्णन (aṇṇana) *m.* name of a person कौशिकान्वयसंभूतो याजोप्पन्सुधीसुतः ।··· शिनियप्पाह्वयो धीमान् याजुषः कौशिकान्वयः । अंणनाख्यसुधीसूनुरत्र सार्द्धद्विवृत्तिकः EI. iii. 156.155.

अण्णन्त (aṇṇ-anta) *adj.* ending with the *taddhita* suffix *aṇ* श्रायसशब्दादण्णन्तात् LaS'abdeS'e. i. 75.9; i. 382.3; आपत्य इति द्वितीयवार्तिके पुंलिङ्गप्रयोगः । न चापत्ये भव इत्यर्थेऽण्णन्तः सः । छप्रत्ययापत्तेः LaS'abdeS'e. ii. 198.7; मूले यद्यप्यण्णन्तं तथाप्यविशेषात् णिन्यन्तेनाह ऋक्थग्राहीति BālamBha. ii. 65.14 (*on* 2.51)

अण्णन्तान्त (aṇṇantānta) *adj.* ending with a word which ends with the suffix *aṇ* अण्णन्तादेः प्रातिपदिकविशेषणत्वेनाण्णन्तान्तमित्येवंरूपमित्यर्थः La-S'abdeS'e. i. 382.3; कारशब्दस्य व्यपदेशिवद्भावेनाण्णन्तान्तत्वात्ततोऽपि कदाचिन्ङीपि कुम्भकारेयो दुर्वारः LaS'abdeS'e. i. 383.1.

अण्णप (aṇṇapa) *m.* name of a person कौशिको बह्वृचः सैकभागः श्रीमाधवाण्णपः EI. xiv. 74.80; गार्ग्य[:] श्रीयाजुषः सार्द्धवृत्तिः शिंगार्यजाण्णपः EI. xiv. 76.134.

अण्णम (aṇṇama) *m.* name of a person [धा]राशिववास्तव्यतत्त्रैविद्यसामान्यकाश्यपसगोत्र(ब)ह्वृचसत्र(ब्र)ह्मचारिणो भट्टमा(सो)पवासिपौ[त्रा]य अण्णमभट्टसुताय भट्टरिविअप्पाय सुरुम्व[म्ब]विषयप्रतिव(ब)द्धलोहारग्रामः EI. xxiii. 221.47.